

**DENARI ROMANI REPUBLICANI, ÎNTR-O COLECȚIE
PARTICULARĂ, DESCOPERIȚI ÎN DOBROGEA**

La sfârșitul lunii octombrie 1970, profesorul M. Liculescu din Medgidia, unul din semnatarii acestor rînduri, a prezentat pentru identificare, cabinetului numismatic al Muzeului de arheologie Constanța, un lot de monede grecești, romane și bizantine din colecția sa. Printre exemplarele din această colecție se remarcă denarii romani republicani.

Cîțiva din denarii Romei republicane, și anume aceia pe care-i prezentăm în această notă, provin din Dobrogea¹.

Patru din exemplarele păstrate în colecție au fost achiziționate de la o persoană, care le-a adunat, împreună cu alte monede antice, din satele de pe malul dobrogean al Dunării, pe atunci făcînd parte din fostul raion Adamclisi. Interesant de semnalat este faptul că una din monede, fără a mai putea ști acum care anume, a fost găsită la Oltina².

Alți doi denari, din care unul emis de Marcus Antonius, au fost descoperiți întîmplător la Constanța, iar mai apoi au intrat în componența acestei colecții.

Monede provenite din colecțiile particulare, atunci cînd este asigurată veridicitatea informațiilor, pot fi parțial folosite ca izvoare istorice în studierea unor aspecte ale trecutului nostru³.

Credem că nu greșim publicînd acei denari romani republicani din colecția profesorului Liculescu, despre care știm că au fost descoperiți în Dobrogea, dat fiind nivelul, încă și astăzi, lacunar, în mare

¹ Descoperirile mai vechi de denari romani republicani în Dobrogea sînt prezentate cu bibliografia respectivă de Bucur Mitrea, *Contribuții la studiul circulației monetare în Dobrogea în secolul I î.e.n. Tezaurul de denari romani republicani de la Costinești (jud. Constanța) în Pontica III* pp. 131—136, și mai noi de Radu Ocheșeanu, *Denari romani republicani descoperiți în Dobrogea în Pontica IV*, pp. 75—86.

² Pentru stațiunea de la Oltina, o rapidă informare în *Tabula Imperii Romani*, L 35. *Romula-Durostorum-Tomis*, București, 1969, p. 22, sub voce.

³ Bucur Mitrea, *Cîteva monede imperiale, grecești și bizantine, descoperite în împrejurimile Celeiului*, în *SCN*, IV, București, 1968, p. 393.

parte, al cunoștințelor noastre privind circulația monedei romane republicane în ținutul de la Dunărea de Jos. Denarii prezentați aici vin să se adauge cu informații, credem, nu fără importanță.

Tabelul denarilor romani republicani proveniți din Dobrogea din colecția M. Liculescu

CONSTANȚA

1. *M. Sergius Silus*

AR ↙. Greutate 3,60 gr, diametru 18,3 mm. Conservare slabă, moneda tocită, prezintă orificii pentru agățat.
Sydenham, Italia, monetărie incertă, 544. Anul 109 î.e.n.

2. *M. Antonius*

AR ↗: Greutate 2,70 gr, diametru 18,5 mm. Conservare mediocră, moneda mult tocită de circulație.
Sydenham, 1223. Anii 32—31 î.e.n.

DOBROGEA DE SUD — ZONA DUNĂRII

3. *Q. Marcius Libo*

AR →: Greutate 3,70 gr, diametru 18 mm. Conservare bună, moneda tocită, incizie în unghi pe avers.
Sydenham, Roma, 395. Anii 145—138 î. e. n.

4. *Cn. [Cornelius] Lentulus [Marcellinus]*

AR ↗. Greutate 3,70 gr, diametru 18,5 mm. Conservare bună, moneda puțin tocită.
Sydenham, Roma A, 702. Anul 87 î. e. n.

5. *L. Rubrius. Dossenus*

AR ↖, Greutate 3,30 gr, diametru 16 mm. Conservare mediocră, moneda tocită, incizie pe avers.
Sydenham, Roma, A, 707. Anii 87—86 î. e. n.

6. *M.n. Fonteius Cf.*

AR ←. Greutate 3,70 gr, diametru 20 mm. Conservare bună, moneda puțin tocită.
Sydenham, Italia, monetăria auxiliară B. Anul 84 î. e. n.

O primă informație, ce trebuie reținută măcar sub beneficiu de inventar, se referă la denarul găsit la Oltina, prin care, acum, această stațiune este integrată ariei de răspîndire în Dobrogea a monedei de argint emise de Republica Romană. Localitatea se află în partea de sud a zonei dunărene, zonă cunoscută ca una din cele mai bogate în astfel de descoperiri ⁴.

⁴ Pentru descoperirile de caracter numismatic din zona Ostrovului vezi Bucur Mitrea, *Contribuții...*, în Pontica III, pp. 132—133.

Deși nu putem ști care din cele patru exemplare a fost găsit aici, totuși piesele care aparțin unor emisiuni din a doua parte a secolului II î. e. n. și începutul secolului I î. e. n., ca și gradul de tocire pe care-l prezintă monedele, ne indică faptul că denarul de la Oltina a circulat cu siguranță în Dobrogea secolului I î. e. n. Celelalte exemplare ce vor fi circulat după toate probabilitățile tot în secolul I î. e. n., vin să se adauge la numărul denarilor descoperiți în partea de sud al zonei Dobrogei dunărene.

Cum de obicei reflectarea circulației monetare este surprinsă de frecvența descoperirilor izolate, cu care se află în raport direct, pentru cetățile grecești de pe litoral, Constanța-Tomis⁵ este prezentată acum cu nouă denari romani republicani, față de Histria⁶ cu trei exemplare și Mangalia-Callatis⁷ cu o singură monedă. Și acest fapt nu ne poate surprinde, fiind de așteptat, dacă ne gândim la dezvoltarea pe care o cunoaște cetatea și portul Tomis la acea vreme. Este normal ca circulația monetară să fie mai puternică în această cetate maritimă, în care pulsează o intensă viață comercială, decît în vreo altă parte a provinciei de la Dunărea de Jos.

În această colecție se păstrează, provenind din Constanța-Tomis, și un denar pentru legiuni emis de Marcus Antonius. Pentru Tomis, acesta este cel de-al doilea exemplar de acest tip cunoscut pînă acum⁸. Dacă ne raportăm la descoperirile izolate, publicate, de la Histria⁹, Dinogetia¹⁰, Tortomanu¹¹, raportul este în favoarea Tomisului cu 2 : 1. De asemenea, credem că gradul înalt de uzură al denarului prezentat aici, se explică, mai degrabă, prin rămînerea îndelungată în circulație, datorită greutateii inferioare¹². Totuși, nu excludem posibilitatea ca, în parte, unii din denarii pentru legiuni descoperiți în Dobrogea să aibă relieful șters din ștanță, dar tezaurul de la Casicea indică, cu certitudine, faptul că aceștia au rămas în circulație și după reforma monetară a împăratului Nero¹³.

Sperăm ca materialul prezentat în această notă să completeze, măcar în parte, unele din numeroasele lacune ce subzisa în cunoașterea problemei circulației denarului Romei republicane în Dobrogea.

⁵ Pentru denarii romani republicani în număr de șapte, descoperiți în Tomis și aflați în colecțiile Cabinetului numismatic al Muzeului de arheologie Constanța, vezi Radu Ocheșeanu, *op. cit.*, pp. 77—78.

⁶ Bucur Mitrea, *op. cit.*, 133, H. Nubar, *Aspetti della circolazione monetaria di Histria nell'epoca romana*, în *Dacia* NS, VII, 1963, p. 242.

⁷ Radu Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 78.

⁸ Denarul de la Marcus Antonius pe care îl posedă muzeul este foarte uzat, cf. Radu Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 78.

⁹ Maria Chițescu, *Unele aspecte ale relațiilor lui Dicoemes cu Marcus Antonius în lumina descoperirilor numismatice (o problemă de geografie istorică) în SCIV* 19, 4, 1968, p. 662, nr. 18, și Bucur Mitrea, *op. cit.*, p. 133.

¹⁰ Maria Chițescu, *op. cit.*, p. 661, nr. 11.

¹¹ Radu Ocheșeanu, *op. cit.* p. 79.

¹² Pentru Dobrogea, vezi discuția la Radu Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 79, p. 81 și urm.

¹³ Gh. Papuc, *Un tezaur de denari romani din secolul I e.n. descoperit la Casicea jud. Constanța în Mss.*

**DENIERS ROMAINS RÉPUBLICAINS D'UNE COLLECTION PRIVÉE,
TROUVÉS EN DOBROUDJA.**

Résumé

Les deniers romains républicains, de la collection Liculescu, trouvés en Dobroudja, viennent ajouter de nouvelles dates à ce que nous connaissons sur la circulation de la monnaies en argent, frappée dans la Rome républicaine.

Deux de ces deniers ont été trouvés à Constantza, ce qui fait monter à neuf le nombre des monnaies de ce type, trouvées isolément, à part 3 d'Histria et une de Callatis.

Les quatre dernières monnaies ont été trouvées au sud de la Dobroudja, dans la zone du Danube, l'une d'elles ayant été trouvée à Oltina (Altinum), endroit où on n'avait pas encore fait de telles découvertes.

**RÖMISCH-REPUBLIKANISCHE DENARE AUS DER DOBRUDSCHA IN EINER
PRIVATSAMMLUNG**

Zusammenfassung

Die römisch-repulikanischen Denare der Sammlung Liculescu, die aus der Dobrudscha stammen, ergänzen die bis zur Zeit bestehenden Kenntnisse über den Umlauf der vom Republikanischen Rom geprägten Silbermünzen.

Zwei dieser Denare sind in Konstanza gehoben worden, so daß die Anzahl dieser Art von Einzelfunden auf neun ansteigt, im Vergleich zu Histria — mit 3 und zu Callatis — mit einem Stück.

Die anderen vier Münzen wurden in der Süddobrudscha, in der Zone der Donau gefunden und eine davon in Oltina-Altinum, einer durch derartige Funde noch nicht bestätigten Ortschaft.